

Materialismi, idealismi ja skitsofreeninen ajattelu: vastine Seppo Utrialle

Vakuuttaessaan introspektion edellyttävän vuorovaikutusta aineettoman ja aineellisen välillä Seppo K. J. Utria kumoaa termodynamiikan ensimmäisen perussäännön, tai katsoo ettei se koske ihmistä (*niin & näin* 3/2003). Perusteluna hän käyttää sitä, ettei atomi voi tutkia itseään. Atomeista rakentuvien solujen muodostamat organismit toimivat kuitenkin yksinkertaisimmasta monimutkaisimpaan asti juuri erilaisten palaute- ja monitorointijärjestelmien varassa. Se, mitä kutsumme tietoisuudeksi, on mallinnettavissa erääksi tällaiseksi järjestelmäksi. Se tutkii itseään, eikä mikään puolla oletusta todella laadullisesta erosta vertailtaessa ihmistä ja eläimiä. Tässä mallissa ei ole häivääkään Utrian ehdottamasta ”skitsofreenisyydestä”. Sana-alinta olisi maallikolta ainoastaan asiantuntematonta ja tyyliä. Lääkäriltä se on rimalitus. Ilmaisuna se on tyhjä, sillä mitään erityistä skitsofreenistä ajattelua ei skitsofrenian diagnostiset kriteerit täyttävän oireyhtymän ulkopuolella ole. Psykoottista tai hajanaista toki on.

Muilta osin kirjoitus heijastelee Utrian fantasiointia eräistä esittämistäni näkökohdista, jotka kirjoittaja irrottaa alkuperäisistä yhteyksistään. Käyttäessään kärsimystä aiheuttavan psykopatian hyvän hoidon esimerkkinä mafiapäällikön psykoterapiasta kertovaa elokuvaa kirjoittaja etäännyttävä todellisuudesta. Psykopatian synnyn ymmärtämisestä ja sen hoidosta keskusteltaessa tukeutuisin mieluummin varsin laajaan olemassa olevaan tutkimustietoon ja kliiniseen kokemukseen. Aihe on tärkeä ja edellyttää biologisen ja psykologisen tiedon integroimista. Eräät biologiset poikkeamat saattavat olla psykopatian välttämätön joskaan eivät riittävä edellytys.

Utria olettaa minun tuntevan kyvyttömyyttä suurten sosiaalisten ongelmien kuten eriarvoistumisen edessä. Väärinymmärrys saattanee johtua siitä, että hän liittää niiden ratkaisun ihmismielen

ainutlaatuisiin lainalaisuuksiin ja kehityksen mahdollisuuksiin. Hänen kuvaamaan hyviä asioita voi kuitenkin mainosti edistää ilman oletusta, joka koskee ”nousua refleksiolennotta aineen lakien ja fyysisten tarpeiden yläpuolelle, johon mikään alempi olento ei pysty”. Tieteellisellä materialismilla ei ole mitään tekemistä materialististen elämäntarvojen kanssa.

Ranskalainen lääkäri ja filosofi Julien Offray de La Mettrie (1709–1751) uumoili *niin & näin* -lehden julkaisusarjassa äskettäin suomennetussa, 1747 julkaistussa teoksessaan *Ihmiskone*, että ihmisen suhde eläimiin on likeisempi kuin haluamme uskoa, ja että kartesiolainen käsitys tietoisuudesta vain inhimillisenä ominaisuutena on väärä. ”*Materia ei sisällä mitään alhaista, paitsi sivistymättömille silmille, jotka eivät hantä näe hänen upeimmissa teoksissaan; ja luonto ei ole tyhmä työmies. Hän luo miljoonia ihmisiä vaivatta ja kiihkeämmällä mielihalulla kuin kelloseppä valmistessaan monimutkaisinta kelloaan. Hänen voimansa paistaa esiin tasavertaisesti hänen luodessaan alhaisimpia hyönteisiä ja pisimmälle kehittyneitä ihmisiä.*”

Kuvitelma, jonka mukaan olemme ”ainutlaatuisen tietoisuutemme” vuoksi kykeneviä hyvyteen, onkin nykytieteen valossa aiheutonta korskaa. Altruismia esiintyy hyvin monilla eläinlajeilla, ja se on keskeinen psykobiologisen tutkimuksen kohde. Idealistit, olivat he sitten nationalisteja, sosialisteja tai nationalistisia sosialisteja, taas ovat eräiden näkemysten mukaan aiheuttaneet enimät sodat ja joukkotuhot. Totalitarismiin hairahtuneina he ovat myös pyrkineet leimaamaan toisin tavoin ajattelevat psykiatrisin termein, minkä kliininen psykiatria on maailman psykiatriajärjestön välityksellä tuominut.

Hannu Lauerma